

## Sjónarmið

# Skuldin strikað: Senil, sjúk og skúlabørn gjalda rokningina

Mangt umskiftist á mansins ævi verður tíkið til, og at so er, verður aftur í hesum dögum prógvað.

Við lógsmanskandidati javnaðarflokksins – núverandi figgjarmálaráðharrar Jóhannes Eidesgaard á odda – marcherar høgaraðrið taktfast saman við blinda liðnum í stríðnum móti teimum verjuleysu fyrri at tvinga tey at gjalda ta skuld, høgaraðrið, blinda liðið og Jóhannes sjálvur eiga, ella áttu at syrgt fyrri at røttu skuldarar guld. Her sipi eg til upplýsingarnar um, at fleiri 100-tals mill. kr. í skuld skulu strikast á Gjaldstovuni, sanstundis sum Landsjúkrahúsið vegna sparringar koyrir á høgum, ellis- og røktarheim standa stongd, meðan gomul liggja óhjálpin heima, ti heimahjálpin verður spard niður á sokkahaldaramar. Og skúlin, sum frammanundan er spardur í knø, skal invaliderast av næstu skotum úr Nesinum.

Viðvíkjandi sparingum á heimahjálpara- og sjúkrahúsokjum gongur sjón fyrri segn. Viðvíkjandi atlaðu sparingum í fólkaskúlanum, so fari eg at gera nakað meira burtu, úr teimum av tí, at eg nú um dagarnar fekk: Álit um rationaliseringar og sparringar í Fólkaskúlanum ..... – upp í hendur. Eg fari bert at taka nøkur brót burtur úr hesum áliti, so onnur eisini kunnu gera sær eina mynd av, hvat ið vit kunnu vænta okkum, um vit ikki eru fer fyrri at mobilisera ta neyðugu mótmælt í fólk-inum, so hesar ætlanir verða kvaldar í føðingini.

Á síðu 12 í álitinum verður greitt frá, at frá 1989-1994 vóru spardar 27.2 mill. kr. í fólkaskúlanum, og tað er gott at leggja sær í geyma, ti sparringarnar í álitinum skulu nú leggjast omaná nevndu tøl. Sparringarnar í timanýtstuni skulu verða kr. 900.000 um árið. Sum vansar í hesum sambandi verður nevnt: Um pulstímatálið verður skert, so verða færri pulstímar til fólkaskúlan. Fleiri skúlar fara at fá færri tímar enn nú, og onkrastaðni verður helst neyðugt at siga lærarum úr starvi. Og sum vandamál halda teir í álitinum fara at verða, at skúlar, ið fáa færri tímar, fara at mótmæla broytingini. Um samanleggingina av smáum bygdaskúlam verður m.a. sagt: Smáir skúlar verða samanlagdir, soleiðis at næmingarnir verða samlaðir í størri eindir. Skúlarin, sum talan er um, eru hesir: Ein skúli í Kals-oyinni, fyrri Mikladal, Trølla-

nes, Húsar og Syðradal.

Ein skúli í Kunoyinni fyrri Kunoyarbygd og Harald-sund. Møguliga skuldu øll børn í Kunoyinni verið flutt til Klaksvíkar í skúla.

Ein skúli í Funningsfirði fyrri bórnini úr Funningi, Funningsfirði og Elduvík. Møguliga skuldu Gjár-børn eisini verið undirvist í Funningsfirði.

Ein skúli í Haldórvík fyrri bórnini úr Tjørnuvík og Haldórvík.

Leyna skúli verður lagdur saman við Kvívíkar skúla.

Ein skúli fyrri bórnini úr Húsavík og Dali.

Eisini stendur, at meir-útreiðslur verða av koyring, um skúlarin verða lagdir saman. Hetta skuldi ikki verið tann stóri trupulleik-in, ti samband er við Bygdaleiðum millum allar hesar bygdir, treyðugt so, neyðugt verður at skipa koyringina sambært viku-ætlan skúlan (minni ikki sørt um søguna um Mikki-jal í Solderfirði, ið ikki vildi gjalda ferðaseðil umborð á Smyrli, ti sum hann segði: „Smirli siglir alikavæl“.) Men so verður lagt aftrat: Hugsast kundi, at § 22, 3. stk. í fólkaskúlalógini var broytt, so at skúladagurin var longri hjá teimum smáu børnum. Ein undirvis-ingardagur kundi tá verið minni um vikuna, og hevði hetta viðfært minni ferðing, og at bórnini vóru heima í bygdini. – Soleiðis argu-mentera hesir somu menn, sum siga at ferðingin nær-um onki kostar og sum har-til eru teir fyrstu í Føroya søgu, sum skóta upp, at niður til 5 ára gomul børn (til forskúlan) skulu skrykkjast úr heimbygdini á morgni árla fyrri sum aðrir pendlarar at venda aftur seinri á degi, tá dagsverkið er av. Og alikavæl stendur seinri í álitinum, undir figgjarligar fortreytir: Øktar útreiðslur verða av skúla-barnaflutningi. Roknað verður við, at samlaða øk-ingin í útreiðslunum verður 400 tús. kr. Og undir spar-ingum verður sagt, at frammanfyrir standandi samanlegging fer at gevast 1,2 mill. kr. árliga. – Trúgv ti hvør ið vil. Men sum VANDAMÁL sigur nevndin er: Grein 30, 5. stk. í fólk-skúlalógini, sum lands-stýrismaðurin hevur í um-búna at fáa broytta, so sum sigur, at íbúgvarnir í einum skúlaumdømi kunnu krevja atkvøðugreiðslu, aðrenn ein bygdaskúli kann verða niðurlagdur. – At nevndin sær tað sum eitt vandamál, at bygdafólk ikki kann krevja atkvøðugreiðslu eftir grein 30, 5. stk., og at nevnda grein ti

skal verða broytt, so mynd-ugleikarnir kunnu traðka inni í smáu bygdunum, – sum elefantar í eini porce-lænsfabrikk – eru nýggir, sera ljótir og fremmandir tónar, ið ikki áttu at havt nakran góðan í hesum landi.

At enda undir vandamál-um stendur: Fólk í bygd-um vilja helst mót-arbeida eina niðurlagging. – Tað, sum áður var ein heiður, ein skylda og ein sjálvfyllja, at bygdin strídd-ist fyrri og stóð saman um skúlan, verður nú skýrt vandamál. Fyri 100 árum síðani, tá satt fátækrademi valdaði í mongum, ja, kanska flest øllum heim-um, samlaðu bygdafólkini koparmynturnar saman og bygdu hesar bygdaskúlar, sum nú við manipulation og valdi skulu leggjast í oyið, ti nú hava vit ikki ráð til tilstikt lukkus. Gildið skal gjaldast, nýtt gildið skal haldast. Rokningin verður skrivað, men vandamálið er, sum nevndin skrivur, at onkur kann finna uppá at mótmæla, at krevja atkvøðugreiðslu, kann finna uppá at biðja teir, ið rokn-ingina skriva, um at senda hana til røttu viðkomandi.

Nú nýggi fólkaskúlalóg, nýggi fak og nýggjar leið-ætlanir verða viðtikið, fyr-slaer nevndin at skera lær-aranna eftirútbúgvingar við 1 mill. kr. um árið. Tað er helst fyrri, at eingin skal finna útav, hvat tað heila gongur út upp á, so tilik uppskot sum teirra álit kann verða etið rátt, og bygdafólk og lærarar kunnu siga teimum manga takk, tá tað er etið og sett í verk. Men nevndin heldur, at eitt vandamál er, nem-liga: Lærarafélagið fer at varnast broytingarnar. – Nu skal nevndin ikki yvirvur-dera lærarafélagið. Seinri í álitinum skrivur nevndin um skúlafylkir, har mugu-leiki m.a. verður fyrri, sum eisini varð nevnt í 5'aran-um um samanleggingar av bygdaskúlam, at t.d. bórn-ini í Tjørnuvík, sum í fyrstu samanlegging skulu til Hal-dórvíkar, at hesi børn víð eini komandi samanlegg-ing í fylkir skulu til Kolla-fjarðar í skúla, ti skúlafylki 2 av teimum 14 í álitinum nevnt Sundalagskólið og fevnir um: Úr Kollafirði til Tjørnuvíkar og av Oyri til Eiðis. Sigi so ikki, at fram-tíðin hjá teimum smáu ikki er høgt prioriterað og kem-ur, sum hon eigur, fram um alt annað, serliga fram um svindil og humbukki. Annars sigur nevndin, Guð hjálpi mær, undir fyrimunir við fylkjum, at tað er best, at avgerðir verða

tíknar so nær borgarunum sum møguligt. – Sama nevnd, sum annars vil hava bygdafólkens atkvøðurætt um skúlar avtíkan.

Undir vansom skrivur nevndin: Vandi er fyrri, at tey góðu virðini frá tí tradi-tionella føroyska bygda-samfelagnum verða mist, tá ið bórnini ikki vaksa upp og ganga í skúla í heim-bygdini.

Ein partur av tí føroyska samleikanum og mentan-ini kann hugsast at vera í vanda.

Øktar útreiðslur verða av skúlabarnaflutningi.

Og undir vandamálum stendur m.a.: Grein 30 í fólkaskúlalógini er ein eff-ektiv forðan fyrri, at bygda-skúlar verða niðurlagdir. Tað fer at verða tørfert at broyta lógargreinina, ti nógvar kenslur og óvissur eru bundnar at hesum. –

500.000 kr. skulu sparast til næmingar við serligum tørv. Hetta kann gerast við at nýta færri læraratímar. V.ø.o. fleiri heilt vánaligir næmingar inn í nógvi størri flokkar við færri læraratim-um. Tann sociali ella aso-ciali hugburðurin letur seg fjala, og undir vandamál-um (fyri teir) stendur eisini at lesa:

Hetta er eitt sera viðbrek-ið evni, sum er ógvuliga kensluborið og tørfert at hava við at gera.

Hugsast kann, at fakfólk á økinum vilja mótarbeida eina broyting.

Felag fyrri brekað vilja mótmæla øllum skerjing-um.

Aftur hasar kenslurnar. Allir 5 nevndarlímírnir eru menn, so møguliga eru teir uppaldir eftir devisun: Stórir dreingir gráta ikki. Í hvussu so er og ikki, so sær tað út sum um, at nevndin harmast um, at nakað so ómansligt sum kenslur fara at gera vart við seg, tá bórn-ini verða ofraði kanska einamest, tá teir brekaðu skúla á skafottíð.

Skúlin á Trøðni skal spara 300 tús. kr. um árið. Undir vansom stendur: (Vansarnir eru at spart verða á hesu: økinum í framtíðini, soleiðis at borg-ararnir ikki fáa hesa tæn-astuna, ið neyðug er fyrri tey). – So lætt og elegant kann tað sigast, um úrslitið av kúganini, ongar kenslur, skrottar og blaðar burtur, uppgivin fyrri skutil, fong-urin er annan mans føði. Ballíð er slutt. Ballíð byrjar av nýggjum. Figgingin er við at vera upp á pláss, men kanska skulu vit taka firi-tiðarundirvisingina við í hesum samanhang.

Um firiðarundirvising-ina verður m.a. sagt undir:

Figgjarligar fortreytir: Tað verður ikki nøkur broyting í tí figgjarliga, ti firiðarund-irvisingin er so nógvi skorin, at hon tolir ikki meira. –

Alikavæl skal firiðarund-irvisingin skerjast við 60 tús. kr. um árið. Hetta átti at verið óskiljandi fyrri fak-felag og nógvar politikarar serliga í hesum títum við nógvi arbeidsløysi. Nógvi fleiri pengar áttu at verið settir av, og nógvi fleiri og betri undirvisingartilboð áttu at verið givin innan firi-tiðarundirvisingina, soleið-is at tey arbeidsløysu reelt kundu kvalifisera seg ella fingi kunneleika til itriv av einum hversum slag, með-an tey annars einki lönandi arbeidji hava. At øll onnur kunnu hava gleði og gagn av firiðarundirvisingini skuldi verið óneyðugt at sagt, men nú er tað so eisini tíkið við.

Sanniliga sparringar, ið børn frá 5-ára aldri á bygd, børn, ið hava serligan tørv, veik børn, men annars øll skúlabørn, ið skúlaflokkum upp til uml. 26, saman við arbeidsløysum lærarum, skulu fela sviðan av, istaðin fyrri at latið hesar arbeidsløysu undirvist á smápláss-um, undirvist veikum næmingum og teimum við serligum tørv og annars kundu viðvirka til at hildið max, talið av næmingum í teim einstøku skúlaflokk-um á 20-22 (sum er: 24 við dispensationsmøgu-leikum).

Tá eg byrjaði greinina við at skriva: mangt broyrtist á mansins ævi, so var og er tað tí, at meðan figgjar-málaráðharrin, ið fyrstur av øllum krevur sparringar og hartil rósar sær av, at danir eru væl nøgdir við hansara figgjar málaráð-harraarbeði við framdum og komandi atlaðum spar-ingum m.a. hesar, ið eg havi umrøtt, at hesin sami figgjarmálaráðharrin, javnaðarmáðurin Jóhannes Eidesgaard í hesum dögum væntandi verður krýndur formaður og harvið lóg-mansevni javnaðarflokksins, boðar ikki frá góðum. At komandi formaður javnað-arflokksins skal ganga á odda fyrri tí borgarligu sundurlímanini av vælfærð-arsamfelagnum og í kúg-anini av teimum smáu og annars teimum, ið ongan góðan eiga í samfelagnum, hevði eingin livandi ella deyður fingið meg at trú fyrri bert fáum árum síðani.

Mær var givið í lut at fylgja javnaðarhugsjónini frá tí eg í vøgguni lá. Eg var góður við og hugtigin av henni, og eg upplivdi eisini at fylgja við henni, meðan hon sló røtur og umsetti nakrar av

sinum alheimsmenniskja-ligu teorium til praksis bæði innan skúla-, heilsu- og almannaferkið. Eg minnst enn við stoltleika stríðið fyrri øllum teim, ið livdu á lívsins skuggasíðu. Eg visti, at javnaðarflokk-urin tá altdi taldist millum tey, ið stríddust á røttu síðu, við teimum kúgaðu, móti kúganini og kúgarun-um. At tað kostaði mong-um monnum og kvinnum: blóð, sveitta og tár, aðrenn javnaðarmenn í alliancu fyrri fyrst og fremst socialt hugsandi fólk úr øðrum flokkum fingi lagt lunnar undir einum nógvi meira rættvisum samfelagi enn frammanundan, kann eingin reingja. At komandi formaður javnaðarflokksins skal leiða flokkinn longur inn á eina sló, sum av fyrstan tíð var slóað í -70'unum, sum mótti slitt Waterloo í 80'unum og fyrst í 90'un-um, at hesin nýggi formaður frá Waterloo óg útrader-ingini í '94 skal leiða flokkinn og hugsjónirnar út á eina oyðimarkarferð har ikki steinur skal liggja eftir oman á steini av tí, fedrar javnaðarflokksins bygdu upp eru vit mong, ið høvdu farsvor-ið. Min vón er, at fleiri og fleiri javnaðarsinnaði javnaðarfólk vakna meðan tíð er, og fáa flokkinn inn aftur á ta kós, sum byrjað var við, og sum byggi landið upp, í staðin fyrri sum nú at ganga sneisaðrindi fyrri kapitalin, tá hann fremur sini brots-verk.

Sambandsflokkurin og sjálfstýrisflokkurin hava eisini til tíðir verið góðir við teir sakleysu, men hvar eru tey t.d. í skúlamálinum. Eilíf hevur sett nevndina viðvíkjandi sparingum á skúlaøkinum eftir kravi um sparringar har. Eilíf nýtist ikki at fylgja nevndini, sum annars sigur seg vera samda og annars positiva viðvíkjandi teim skitseraðu loysnum. Føroya Lær-arafelag eigur, ið hvussu er at ekskludera teir 3 nevnd-arlímmar, ið hava verið við til at gera álitið, og sum eru límir í FL, ti teirra avriker er sera fakfelagsskaddiligt og eigur ikki at verða tolt.

Hvar Iðóðveldisflokkurin og Verkamannafylkingin verða at finna, tá tey ómyndugu og óseku verða drigin inn í lógtíðing fyrri at vera dømd at gjalda 100-tals mill. kr. skuldina frá tí borgarliga ballinum fer tíð-in at visa. Kanska fáa vit navnastan frá ballingartúr-inum. Men at nevnda báðir flokkar saman við javnaðarflokkinum hava skyldu til at fríðoma tey óseku, kann als eingin ví vera um. Alternativtvið má verða, at fólk ið tekur rættin í egnar hendur.

Fuglaffjörður, 21.3.96  
Dagfinnur Danbjørg